

Cees Dekker, onbegrep en kenner van de koe (2)

De strijd tegen de gevestigde orde werd beslist door een omstreden proef

Zelfs in Den Haag kreeg men genoeg van het gedoe rond de koeien van Cees Dekker: er moest een vergelijkingsproef komen. In deze tweede editie over de bijzondere boer Cees Dekker vervolgt Veeteelt het boeiende verhaal van een unieke episode in de geschiedenis van de zwartbontfokkerij.

Plaats van handeling: Esterenburg bij Vierpolders.

Cees Dekker (rechts) in discussie met Friese Veefokkerij-redacteur Reimer Strikwerda in 1969

'U zal wel vreemd opkijken als u deze brief krijgt', aldus de aanhef van de brief van Cees Dekker op 30 mei 1966 aan Rigdje Wassenaar-Boelstra op Vijverzathe in Jelsum. 'U zal me niet kennen', zo verontschuldigde hij zich, maar daarna herinnerde hij aan zijn bezoek aan de beide Jelsumerbedrijven en zijn kennis van de koeien. Ook gaf hij aan de hand van bloedgroepen aan dat Adema 197 verantwoordelijk was voor de teleurstellingen van de jongste jaren. Hij vertelde het oude bloed van de Jelsumer Bertusstieren nog te bezitten. 'Vader is al 91 j., zelf 60 en wordt het al zat. Hulp kun je niet krijgen en wil alles goed doen. Dat kost tijd. En nu kan ik de dieren dood doen, is alles verloren. Hier krijgen ze niet. Friesland krijgt als ze willen voorkeur, of U of wie ook. Ik weet wel een middel om ze binnen te krijgen en dan hoeft het FRS het hoofd zelf niet te buigen voor NRS of wie ook. Maar ik weet niet wat U later met Uw bedrijf doet, maar dat is wel op te lossen dat Uw oude stam eeuwig voortleeft.'

In een naschrift benadrukte Dekker nog eens zijn dilemma: hij is vrijgezel en 'het tobben wordt me te zwaar'. 'Misschien dat we samen nog iets kunnen doen', aldus de schrijver, die besloot met 'Uw wellicht onbekende vriend'.

Ook na de brand bleef Esterenburg imponerend

Tot meer dan een beleefd telefoongesprek leidde het 'aanzoek' van Cees Dekker – die vader Simon een jaar later naar het kerkhof van Strijen bracht – niet. Rigdje Wassenaar hield zich een tikje op de vlakte, maar Jan Gerrit Wassenaar van Hallum (heel verre familie) begon zich wel steeds meer te interesseren voor het bloedgroepenonderzoek. Hij las de verhalen over de Dekkerstal en liet de bloedgroepen van de koeien uit zijn bedrijf – met veel oud Jelsumerbloed – vastleggen. Hier en daar bleek een overeenkomst met het Dekkervee.

Nieuwe kansen

Via Remmelt van den Berg, die advertentie-acquisiteur was bij De Friese Veefokkerij, kwam het tot een afspraak met Dekker in Utrecht: op 6 november 1969. Daar waren ook Job Bouw en Cees Buys van de Stichting Bloedgroepenonderzoek SBO aanwezig, evenals Frits Lozeman uit Nijkerk en Cees Wagemaker uit Dronen, twee veehouders die zich niet alleen rekenden tot de 'discipelen' van Dekkers leer, maar ook interesse hadden voor zijn dieren.

Er kwam een concreet voorstel op tafel: voor de 55 dieren moest 250.000 gulden (rond de 2,5 miljoen euro nu) gestort worden in een stichting, waarvan de revenuen ten goede zouden komen aan de familie Dekker. Wassenaar zou het fokbeleid mogen bepalen – een flinke concessie – en bij overlijden van de toenmalige generatie Dekkers zou Wassenaar eigenaar worden van de dieren. Het was Cees Dekker duidelijk dat hier een reële kans lag. Nog voor Wassenaar de gegevens van de dieren had opgevraagd bij het NRS – waaruit zou blijken dat officiële productiegegevens ontbraken en een jaar lang geen kalveren meer waren aangegeven – schreef hij: 'Ik wil als het doorgaat alles over laten punten door FRS-inspecteurs, ieder apart en dan zul je wat anders zien.' Hij noemde Tjalina 38 als voorbeeld van een veel te laag ingeschreven koe. Dekker was vol lof over de Friese veeteeltconsulent Jochum Keestra ('Mogen ze wel eren, die plaats ik 't hoogste uit Nederland') en commissionair Wouter Zwart ('Een van de grootste kenners'), waarschijnlijk omdat zij zich in het openbaar kritisch opstelden ten opzichte van het beleid van het Friese stamboek, dat overschrijven van NRS-dieren lang onmogelijk maakte. Henk de Boer van het FRS maakte Jan Wassenaar inderdaad duidelijk: Dekkers dieren konden maar ten dele in het FRS worden ingeschreven.

Tot zaken kwam het dus niet, maar Jan Wassenaar trok samen met Piet Sinnema – de vroegere bedrijfsleider van Vijverzathe die in 1969, na het overlijden van Rigdje Wassenaar-Boelstra, het Jelsumerbedrijf had geërfd – naar Vierpolders om het vee te bewonderen. 'De koeien hadden meer dan gemiddeld maat en ze waren goed bevreemd', zo herinnert Wassenaar zich het veebeslag, dat mooi in het stro op de grupstal stond. 'Samen met Sinnema zouden we een flinke basis en misschien nog wat verwante genen hebben om het vee uit te testen', zo was de redenatie. De Friese boeren deden Dekker eind december 1970 een ultimatum aanbod: 'We treden alleen in onderhandeling na een wederzijdse taxatie. Zo niet, dan beschouwen we deze zaak als afgedaan.'

Een reactie uit Vierpolders is er niet gekomen. Dekker klaagde

Een typische Dekkerkoe rond 1970 in de stal

over al dat onbegrip bij Gerrit Stapel, de Panfokker uit Lambert-schaag: 'Dr. Bouw schreef dat nog geen boer hem heeft kunnen helpen bij zijn onderzoek. Nu ben ik gekomen en wat gebeurt er? Niets. Men weigert van mijn praktijkervaringen gebruik te maken.' Ook redacteur Jan de Vries van de Boerderij, die door Wagemaker en Lozeman was getipt over de mislukking, trok aan de bel. Ze achtten de opstelling van Wassenaar weinig collegiaal en ze veronderstelden 'dat Wassenaar meer Friese veefokkers achter zich had'.

De tijd begon te dringen: Dekkers fysieke capaciteiten namen af en steeds minder dieren werden ingeschreven in het NRS, zo meldde De Vries aan professor Rommert Politiek. Die wilde hij inschakelen om Dekkerstieren bij de KI gestationeerd te krijgen, terwijl hij een persoffensief voorstelde. Politiek mengde zich niet in de discussie, Dekker kwam met zijn vee wel in het nieuws. De Boerderij pakte in maart 1971 groot uit. Redacteur Andries Mellink werd naar Cees Wagemaker gestuurd om een gedocumenteerd verhaal van drie pagina's op krantenformaat te schrijven: 'Dekkers vee moet behouden worden.'

Men deed een 'dringend beroep op het ministerie om de veestapel over te nemen', maar hoopte dat men zich daarbij niet zou laten

leiden door de adviezen van stamboeken en daaraan indirect verbonden deskundigen. Dekker, zo schreef Mellink, was al lang bereid zijn vee tegen aanvaardbare voorwaarden beschikbaar te stellen om de Nederlandse fokkerij uit 'het moeras van vormen en adel' te helpen. Dekker werd omschreven als een 'genie' en 'qua fokkersinzicht op eenzame hoogte'. Fel ging het artikel tekeer tegen Jan G. Wassenaar uit Hallum, die pas nog in een interview in De Friese Veefokkerij het belang van bloedgroepen had benadrukt, zonder daarbij de naam van Dekker te noemen. 'En wanneer men dan weet dat dezelfde Wassenaar reeds twee maal op het bedrijf van Dekker is geweest om zijn dieren te kopen, dan heeft men enig idee over de manier waarop de beste fokker die ons land ooit heeft gekend en zal kennen, wordt behandeld.'

Het artikel in de Boerderij werd opgesierd met uitgebreide schema's, waaruit bleek dat Adema 197 geen invloed zou hebben in de bloedvoering van de Dekkerkoeien. Vanaf Robertus werd steeds de rechtstreekse mannelijke lijn gehandhaafd, zo bleek uit het schema, terwijl vanuit de moederlijnen (Edie's, Evertjes, Jeltjes, Sneekers en Tjalina's) voortdurend bloed van Bertus 11 werd aangevoerd. Kritiekloos werd de informatie opgenomen. Wie nam de moeite de waarheid te toetsen? Het had natuurlijk wel moeten gebeuren.

Reactie van stamboek

Het artikel in Boerderij kreeg een golf van reacties. Zowel Cees Wagemaker als Frits Lozeman schreef een instemmende ingezonden brief, maar ook politiek Den Haag werd weer wakker geschud.

In 1969 had Dekker zich al beklagd bij Barend Biesheuvel, lid van de Tweede Kamer voor de ARP (hij was pas vier jaar minister van Landbouw geweest en zou nog premier worden), die zich beriep op het standpunt van fokkers en wetenschappers, 'die niet uw mening delen dat uw fokveestapel van grote betekenis zal zijn met het oog op foktechnische verbeteringen van het zwartbonte rundvee in Nederland'. Een jaar later verdiepte opnieuw een parlementariër zich in de zaak. Nu kreeg KVP-kamerlid Jo van Koeverden van de ministeriële top in een intern schrijven te horen dat de problemen van de heer Dekker al jarenlang bekend waren en dat een oplossing zich niet aandiende zolang Dekker niet bereid was in te gaan op aanbiedingen, zoals van de Stichting Bloedgroepenonderzoek.

Het NRS hield zich merkwaardig rustig onder alle aantijgingen. De redactie van de Boerderij ontleende daaraan zelfs de 'keiharde bewijsgrond' dat het met de zwartbontfokkerij slecht gesteld was. Dat ging de directie van het stamboek te ver, zodat Klaas Stapel werd ingeschakeld om aan te geven dat de bewierrookte koe Tjalina 30 niet minder dan vijf maal Adema 197 in haar afstamming had, vooral via vadersmoeder Evertje 2. Het NRS benadrukte nog eens dat als de bloedgroepen mochten aantonen dat Dekker de Adema 197-invloed had weten uit te bannen, dat nog geen invloed zou hebben op de productie-eigenschappen, aldus de wetenschap. En ten slotte – zo stond in het artikeltje – 'dient nadrukkelijk vastgesteld dat de heer Dekker al tien jaar lang geen officiële melkcontrole in zijn stal heeft laten toepassen. Dit nu maakt het moei-

De 15 koeien van Dekker bij hun aankomst op de Waiboerhoeve in Millingen aan de Rijn

lijk om voetstoots aan te nemen dat de veestapel over superieure productie- en gebruikseigenschappen zou beschikken'.

De vergelijkingsproef

Cees Wagemaker – nu samen met zijn zoon boerend in Dronten – is er nog altijd van overtuigd dat Van Koeverden heeft gezorgd dat zijn partijgenoot Pierre Lardinois, toen die minister van Landbouw was, opdracht heeft gegeven voor een vergelijkingsproef, die werd gehouden op het proefbedrijf C.R. Waiboerhoeve, dat toen nog in Millingen stond. Cees Buys – ruim dertig jaar werkzaam bij de Stichting Bloedgroepenonderzoek en nu nog foktechnisch inspecteur bij het Lakenvelderstamboek – herinnert zich de reis van Wageningen naar Vierpolders als de dag van gisteren. 'We reden in een Citroën snoekenbek: Heinz Verschuyl van het ministerie en Theo Vos van het IVO in Zeist voorin, ik zat met Cees van Bruggen van de Waiboerhoeve achterin. Ik kende het bloedpatroon van de veestapel en aan de hand van de gegevens koos ik vijftien koeien en drie stieren uit. Dekker was razend, wanneer we die dieren namen was zijn fokkerij stuk. Ik had dus een goede keus gedaan. Na overleg werden de beesten definitief aangewezen. Voor de stieren tekende ik later samen met Jaap de Rooij van het IVO dat ze niet anders dan voor de Dekkerkoeien werden gebruikt. Dat bleek trouwens ook nauwelijks mogelijk, want ze bevruchtten echt slecht. 'Dat was een probleem bij de stieren van Dekker.'

Voor de koeien werd 2700 gulden per stuk betaald, voor de drie stieren in totaal 8000 gulden, zodat het totale bedrag 48.500 gulden was. Het Fonds Veefokkerij betaalde 15.500 gulden, het PR 25.500 gulden en het IVO 7500 gulden. Op 17 mei 1971 gingen de dieren op transport naar Millingen aan de Rijn, waar ze zouden worden vergeleken met de beide groepen op het bedrijf. De ene had hogemelkstieren in de stamboom, de 'melkgroep', de andere stieren met een goede bespiering, de 'vleesgroep'. Het was wenen voor de Dekkerkoeien: ze werden onthoort en moesten zich zien te redden in de primitieve ligboxenstal.

De discussie over de praktische betekenis van bloedgroepen ging intussen door. SBO-directeur Job Bouw voelde de druk en maakte de resultaten van het onderzoek tot dan bekend in de Keurstamboeker. Enkel was er verband tussen enkele B-groepen (B24 positief en B89 negatief) en het vetgehalte in de melk, maar verder 'kunnen de verbanden tussen bloedgroepen en productiefactoren slechts betrekkelijk kleine effecten opleveren', zo luidde de slotsom van Bouw.

Cees Dekker en Cees Wagemaker lieten zich niet overtuigen, ze vermoedden dat met name NRS-voorzitter Jan Leenheer de conclusies zachtjes had ingefluisterd om maar van het gezeur verlost te zijn. Daarom werd via Kamerlid Jo van Koeverden het Landbouwschap ingeschakeld, maar na een gesprek met voorzitter Jan Loonen en secretaris Piet Westra van de commissie Melkveehouderij kwam het niet verder dan een verontwaardigde reactie van

het NRS. 'Wanneer u de wetenschappelijke conclusie met bewijzen kunt weerleggen zijn we bereid nader met U in overleg te treden', aldus het Landbouwschap in de brief aan Dekker en sommige medestanders. Makkend legde men zich neer bij zoveel onbegrip en tegenwerking van 'hogerhand'.

De uitslag

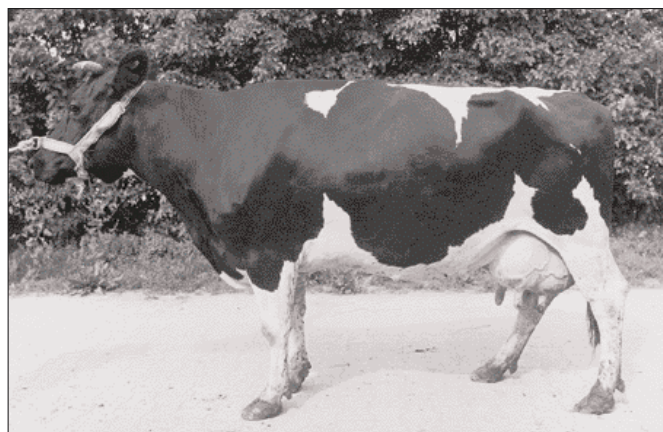
Ruim twee jaar na de start van de proef vroeg Dekker om de eerste resultaten. Dat kon omdat het ging om koeien in lactatie bij de start. Het resultaat was niet best: een belangrijk deel was al afgevoerd en een ander deel werd niet drachtig. 'We zagen de bui al hangen. Hadden we het maar nooit gedaan. Millingen stond me toch al niet aan. Neem van me aan: je had alles tegen', huivert Cees Wagemaker nu nog na. Dekker probeerde de schade nog te beperken. Er mochten geen foto's van de koeien worden genomen en de uitslag mocht niet worden gepubliceerd.

Dat laatste lag niet voor de hand, want de Boerderij – dat zich zo had ingezet voor de proef – had al gevraagd om de primeur bij de publicatie. Die kwam in december 1973 onder de kop 'Dekkers vee heeft geen unieke productie-eigenschappen'.

Het onderzoeksrapport bood weinig positieve aanknopingspunten, Jan de Vries en Andries Mellink konden er ook niet meer van maken – ze onthielden zich van elk commentaar.

De drie stieren – gemiddeld met 74 punten – bleken kleiner en smaller dan de gemiddelde KI-stier van dat moment. Een verrassing, maar niet de enige. De productie, slechts van acht koeien trouwens, was gemiddeld 4.11 4870 3,95 3,26 en dat was zo'n 700 kg melk lager dan die van de melkgroep, maar ook nog iets lager dan die van de vleesgroep. De koeien hadden een vergelijkbare hoogtemaat en vergelijkbaar gewicht als de beide genoemde groepen. De grote uitval wees niet op een 'uitstekende consistentie', oordeelde de commissie fijntjes.

Tjalina 40 (Evertje's Robertus x Tjalina 35, dochter van Tjalina 30), één van de koeien uit de vergelijkingsproef

Als gevolg van een misverstand is in de eerste aflevering op pagina 33 (in het bijschrift van de foto) de stier Ceres Pel Adema ten onrechte aangegeven als Evertje's Pel Adema. Deze stier is de vader van Tjalina 30 (bij wier foto op pagina 34 dus een foute vader stond).

'De heer Dekker ziet meer in zijn koeien dan iemand anders. Een verklaring daarvoor zou gezocht kunnen worden in de grote binding van de heer Dekker met zijn veestapel. Hij kan hierin inderdaad unieke eigenschappen zien en deze kunnen bovendien erfelijk zijn. Bij een beleid dat primair gericht is op een economische productie kunnen deze zaken echter niet tot gelding worden gebracht', zo verwoordden de onderzoekers de uitslag. De Friese Veefokkerij vatte de conclusies harder samen: 'Dekkers vee valt door de mand.'

Na de afronding van de proef kwam de afhandeling. Coveco wilde de koeien wel voor doodprijis overnemen, maar daar voelde Dekker niets voor. Voor bijna 17.000 gulden haalde hij de veertien koeien en kalveren terug. 'Op 26 Febr. de koeien gehaald', aldus een kladje. Het kostte het PR nog heel wat moeite om het geld binnen te krijgen. En Cees Dekker kreeg intussen berichten van bevriende veehouders, die hem adviseerden zich nu toch maar eens te beraden op de toekomst van de veestapel. De beide broers Cees en Teun en zus Sien werden nu toch echt bejaard. En de stal bleef maar vol. Ging een stier naar het slachthuis, dan ging Sien vaak mee om de werkelijke slacht te constateren: men zou het beest eens voor het leven kunnen afleveren. De vergelijkingsproef had het vertrouwen in de mensheid niet bevorderd.

Reimer Strikwerda